

'Büyük Tertip' belgeseli Çanakkale Cephesi'nin bilinmeyen bir yönünü gün yüzüne çıkarıyor

Savaşların kazanılmasında cephe gerisinde yürütülen teşkilatlanmanın rolü ve önemini, Çanakkale Savaşları özelinde ele alan "Büyük Tertip" adlı uzun metraj belgeseli seyircilerle buluşmaya hazırlanıyor.

Belgesel, büyük bir zaferle sonuçlanan Çanakkale Muharebeleri'nde ordunun savaşa devam edebilmesi için iaşe, sağlık, haberleşme, veterinerlik, personel ve cephane nakli, yol yapım ve inşası, liman ve iskelelerin tamiri, nekahethanelerin açılması gibi başlıklarla cephe gerisinde kurulan sistematik yapıyı, cephe gerisinde yürütülen yardım sürecini ilk kez yayınlanacak fotoğraf ve filmler aracılığıyla ortaya koymayı amaçlıyor.

Yapımını Kocatürk Film'in üstlendiği belgeselin yönetmen koltuğuna oturan

Alper Yanar, AA muhabirine yaptığı açıklamada, projenin hikayesinin 2018 yılına uzandığını ve geçen yıl da Kültür ve Turizm Bakanlığından destek aldıklarını söyledi.

Kovid-19 salgını sebebiyle belgesel çalışmalarında duraklama yaşadıklarına işaret eden Yanar, řu anda mevcut fotoğraf ve filmlerin restorasyon çalışmalarına devam ettiklerini dile getirdi.

Yanar, ilk tanıtım fragmanı yayınlanan "Büyük Tertip" belgeselinin müzik çalışmalarının da hazırlandığını belirterek, filmi gelecek yıl 18 Mart Çanakkale Deniz Zaferi ve Şehitleri Anma Günü'nde seyirciyle buluşturmayı planladıklarını ifade etti.

"Bu zamana kadar bize öğretilen pek çok bilginin yanlış olduğunu fark ettik"

Belgeselin oluşum hikayesine değinen Yanar, farklı bir proje için Birinci Dünya Savaşı ve Çanakkale Cephesi hakkında araştırma yaparken karşılaştıkları bilgilerin kendilerini oldukça şaşırttığını belirtti. Yanar, "Bu zamana kadar bize öğretilen pek çok bilginin yanlış olduğunu fark ettik. Konunun uzmanları, tarihçiler pek tabii ki işin doğrusunu biliyorlar. Ama bu bilgiler yüksek lisans tezlerine ve dönemi anlatan kitaplara hapsolmuş durumda ve meraklısı dışındakilerin ne yazık ki konuyla ilgili bilgisi yok." dedi.

Çanakkale Cephesi'ne dair bilinmeyen noktalara dair Yanar, şunları anlattı:

"1913 yılında Balkan Savaşı'ndan yenilgiyle çıkmamız ve toprak kaybederek Edirne'ye kadar gerilememizden kısa bir süre sonra Birinci Dünya Savaşı başlıyor ve ilk açılan cephelerden biri de Çanakkale Cephesi. Çanakkale'yi savunma görevini üstlenen 5. Ordu çok kısa bir zaman içinde cephe gerisinde inanılmaz bir organizasyon kuruyor ve savaşan ordunun her türlü ihtiyacını zamanında karşılayabilmek için çalışmaya başlıyor. Askerleri cepheye taşıyor, yaralanan ve hastalananları cephe gerisine götürüyor, cepheye giden hat boyunca dinlenme alanları, su istasyonları, yiyecek ve sağlık ihtiyaçlarını giderecekleri tesisler kuruyor, çayhaneler açıyor. Savaşın uzun süreceği anlaşılınca yeni hastaneler inşa ediyor,

hayvan hastaneleri açıyor, veterinerlik hizmeti veriyor, salgın hastalıklara karşı hemen cephe gerisinde laboratuvarlar kuruyor, iskele ve yollar inşa ediyor. Askerlerin bir gün içinde tüketeceği kalori miktarı hesaplanıyor (bugün bizim kullandığımız kalori tabiri o dönem için de geçerli) ve bu doğrultuda erzak ambarları oluşturuluyor ve birliklerin en az bir aylık yiyecek ihtiyacı bu ambarlarda depolanıyor. Hemen cephe gerisinde eğitim alanları oluşturuluyor, askerler bu alanlarda sağlık kontrolünden geçiriliyor, aşıları yapılıyor, varsa hastalıkları tedavi ediliyor.

Bütün bunlar büyük işler ve çok kısa bir zaman içinde organize olarak hayata geçirmeyi başarıyorlar. Sivil halk da bu çalışmalara destek veriyor. Eldeki literatür daha çok savaş alanındaki büyük başarıları, bu başarıları kazanan kahramanlara yoğunlaşıyor ama bu kahramanların savaşmasını sağlayan, onları cephe hattında tutan cephe gerisindeki kahramanları çok fazla bilen yok. Bu belgesel aracılığıyla cephe gerisinde özveriyle mücadele eden görünmeyen kahramanların görünmeyen hizmetlerini gün yüzüne çıkarmak istedik. Çünkü burada kurulmuş ve işleyen sistematik bir yapı var ve bu yapı sayesinde savaşıldı. Başarıda onların da büyük payı var."

"Çanakkale Savaşları'nın cephe gerisinin İstanbul ve Trakya bölgesiyle sınırlı kalmadığını gördük"

Alper Yanar, belgeseli hazırlarken kaynaklar noktasında konuyla ilgili okumalar yaptıklarını dile getirerek, "Konu hakkında yazılmış pek çok tezi ve kitabı taradık. Daha sonra, büyük bir şans eseri 5. Ordu'nun cephe gerisindeki faaliyetlerini fotoğrafladığını olduğunu öğrendik ve bunlara ulaştık. Osmanlı Devleti'nin gerçekten şöyle bir özelliği var, her şey kayıt altında tutuluyor. Bu fotoğraflar sayesinde o zamana kadar kelimelere hapsolmuş olan pek çok faaliyeti görme şansımız oldu. Çanakkale Savaşları'nın cephe gerisinin İstanbul ve Trakya bölgesiyle sınırlı kalmadığını Muğla'ya, Konya'ya kadar uzandığını gördük. Konya'dan katarlarla Çanakkale Cephesine erzak taşıyan kabilelerin fotoğrafları, Çanakkale'de yaralanan askerlerin tedavi gördüğü Muğla'da açılmış hastaneler var. Aynı şekilde Tekirdağ'da, Edirne'de kurulmuş nekahethanelerde tedavileri tamamlanan askerlerin cepheye dönmeden

önce fiziken güçlenmeleri sağlanıyor." ifadelerini kullandı.

Aynı zamanda İngiltere, Fransa, Rusya, ABD ve Avusturalya arşivlerini de taradıklarını aktaran Yanar, "Bu arşivlerde zamanında Enver Paşa'nın emriyle çekilmiş filmler olduğunu öğrendik. Yakın zamanda Sinema Genel Müdürlüğü de bir arşiv çalışması başlattı ve raflarda tozlanmakta olan döneme ait filmleri dijitale aktardı. Bu arşivden de faydalandık. Konunun uzmanı kişilerle röportaj yapabilmek için Çanakkale'ye, Eskişehir'e, Antalya'ya, Ankara'ya gittik. Milli Savunma Bakanlığının özel izniyle Arşiv ve Askeri Tarih Daire Başkanlığına girerek çekim yapan ilk ekip olduk." diye konuştu.

"Çanakkale'de asker bir tas hoşaf, bir parça ekmek yiyerek savaşmadı" Yanar, "Büyük Tertip" belgeselini yapmaktaki amaçlarına dair ise Çanakkale Savaşları'nın bilinmeyen bir yönünü geniş kitlelere duyurmak istediklerini vurgulayarak, şunları kaydetti:

"Çanakkale'de kazanılan zaferde, cephede gösterilen kahramanlıklar kadar cephe gerisindeki özverili çalışmanın da payı olduğunu görüyoruz. Çanakkale ile ilgili üretilen birtakım efsanelerin cephe gerisinde fedakarca çalışan bu insanlara karşı yapılmış bir haksızlık olduğunu düşünüyoruz. Çanakkale'de asker bir tas hoşaf, bir parça ekmek yiyerek savaşmadı. Osmanlı Ordusu, Çanakkale'de zaferi çocuk askerlerle savaşarak kazanmadı. Osmanlı Genelkurmayı, sivil halkın da desteğiyle Çanakkale'de savaşan orduyu besledi, giydirdi, silah ve teçhizatını sağladı, sağlık desteği verdi. Pek çok asker hayatında ilk defa bu kadar düzenli olarak yemek yeme şansını elde etti. Çoğu asker hayatında ilk defa ayakkabı giydi, düzenli olarak sağlık kontrolünden geçirildi, aşıları yapıldı. Burada topyekün bir seferberlik vardı. Çünkü artık başkent İstanbul'a yönelik bir tehdit söz konusuydu ve bu tehdidi bertaraf etmek için devlet ve halk el ele verdi."

Çanakkale Cephesi'nin Birinci Dünya Savaşı içinde durumu en iyi olan cephe olduğunun altını çizen Alper Yanar, "Üstelik Çanakkale konumu itibarıyla İstanbul'a çok yakın ve Marmara, Ege, Trakya gibi Osmanlı Devleti'nin tarımsal olarak zengin bölgeleriyle komşu. Cephede askeri iyi

beslemek, silah ve teçhizatını sağlamak zorundasınız. Aksi takdirde savaşa devam etme şansınız olmaz. 8,5 ay süren kara savaşlarından zaferle çıkma şansınız olmaz. Çanakkale Zaferini ele alırken cephe gerisinde yürütülen çalışmaların da gözden kaçırılmaması gerektiğini ve fedakar bir biçimde ordunun ihtiyacını karşılayan görünmez kahramanlara haklarının teslim edilmesi gerektiğini düşünüyoruz." değerlendirmesini yaptı.

Yanar, projeye dair sözlerini şöyle tamamladı:

"Onlar ki Marmara Denizi'nde denizaltı tehdidi artıp cepheye asker, erzak, mühimmat taşıyan gemilerimizi batırmaya başlayınca karayoluyla hayvan gücüyle mevcudu yarım milyonu aşan bir ordunun bütün ihtiyacını sırtlayıp Gelibolu'ya taşıdılar. Düşman topçu ateşi yüzünden bir süre sonra bu taşıma işini geceye kaydirdılar. Gece karanlığında yürüyerek, dağları, tepeleri aşarak yaralı askerlerimizi geriye naklettiler. Bunlar kolay olan işler değil ve bu insanlar böyle zor bir görevi başarıyla yerine getirdiler. O yüzden Çanakkale Zaferi hatırlandığında cephede savaşan askerlerimiz kadar cephe gerisinde faaliyet gösteren insanların altından kalktığı büyük işlerin de hatırlanması gerektiğini, bunu onlara borçlu olduğumuzu düşünüyoruz."